

9. Semenikhina, O.V. & Rudenko, Y.O. (2018). Problemy navchannia prohramuvaty uchniv starshykh klasiv ta shliakhy yikh podolannia [Problems of teaching programming to high school students and ways to overcome them]. *Information technologies and learning tools*. No. 66 (4), pp. 54–64. [in Ukrainian].

10. Sikora, O. V., Kobylnyk, T. P. (2023). Java yak zasib navchannia uchniv osnov prohramuvannia [Java as a means of teaching the basics of programming to students]. *Scientific notes of TNPU named after V. I. Vernadsky. Series: Technical sciences*. Vol. 34 (73), No. 5, pp. 224–230. [in Ukrainian].

11. Stetsenko, V. & Titova, L. (2023). Vykrystannia metodiv heymifikatsii u protsesi navchannia prohramuvanniu studentiv zakladiv vyshchoi osvity v umovakh onlainovoho navchannia [Using gamification methods in the process of teaching programming to students of higher education insti-

tutions in the context of online learning]. *Perspectives and innovations in science*. No. 15 (33), pp. 483–494. [in Ukrainian].

12. Striuk, A.M. (2022). Formuvannia zdatnosti maibutnikh inzheneriv-prohramistiv do proiektyvannia prohramnoho zabezpechennia [Developing the ability of future software engineers to design software]. *Information technologies in education*. No. 50, pp. 39–58. DOI: <https://doi.org/10.14308/ite000755> [in Ukrainian].

13. Sharov, S., Chernova, H. & Sitsilytsyn, Y. (2024). Metodychni aspekty vykladannia dystsypliny “Alhorytmizatsiia ta prohramuvannia” u vyshchii shkoli [Methodological aspects of teaching the course “Algorithmization and Programming” in higher education]. *Youth & market*. No. 3, pp. 56–60. Available at: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/299138/295209>.

Стаття надійшла до редакції 20.09.2024

УДК 378-051:005.966.3

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2024.310583>

Галина Яремко, кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри іноземних мов гуманітарно-соціального спрямування
Національного університету “Львівська політехніка”

Мар’яна Гавран, кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов гуманітарно-соціального спрямування
Національного університету “Львівська політехніка”

Тетяна Горохівська, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету “Львівська політехніка”

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

У статті розглянуто питання академічної мобільності викладачів закладів вищої освіти. Окреслено різновиди академічної мобільності залежно від терміну перебування за кордоном. Виокремлено необхідність володіння іноземними мовами, зокрема англійською для ефективної адаптації до міжнародного освітнього середовища. Проаналізовано проблемні аспекти перебування закордоном для науково-педагогічних працівників, зокрема лінгвістичні та соціо-культурні виклики. Окреслено заходи щодо подолання розбіжностей між очікуваннями та реальністю у зв’язку з участю в заходах академічної мобільності.

Ключові слова: академічна мобільність викладачів; ЗВО; інтернаціоналізація освіти; академічна міграція; професійний розвиток.

Літ. 5.

Halyna Yaremko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Head of the Foreign Languages for Humanities Department,
Lviv Polytechnic National University

Mariana Havran, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor,
Associate Professor of the Foreign Languages for Humanities Department,
Lviv Polytechnic National University

Tetiana Horokhivska, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the Pedagogics and Innovative Education Department,
Lviv Polytechnic National University

ACADEMIC MOBILITY OF HEI TEACHERS: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES OF TODAY

The internationalization of education caused the issue of mobility of highly skilled workers. There is a connection between academic mobility and migration in international education. Sociological analysis of international migration is important for understanding the challenges which are related to social, cultural and linguistic integration of international academics into the environment of the receiving country. There are two models of transnational academic mobility:

internationalization for business and academic migration. The first one being mainly for financial reasons for temporary teaching abroad. The second model is concerned with permanent being abroad as academic migrants.

Cultural context of the educational environment is a real challenge to efficient integration of international academics to teaching abroad. A thorough analysis of the opportunities and challenges for international academics is extremely important for domestic pedagogical theory and practice. It gives the possibility to conceptualize the notion of internationalization of education in the modern globalized world.

Mastery of foreign languages is one of the main tendencies of higher education development, English the most widely used in educational systems of European and world countries. Knowledge of a foreign language on an upper-intermediate or advanced levels is a requirement to participate in academic mobility for both students and teachers. Speaking another language besides English would be an additional advantage for the applicants.

Teaching in a different socio-cultural environment means transferability of pedagogical knowledge and skills. Notwithstanding induction and professional planning challenges connected with adaptation to educational environment and cultural context are considerable.

Linguistic challenge of transnational teaching is double – professional and socio-cultural. Western academics teaching local students might encounter challenges because of the level of cultural competence. International academics teaching in English courses to home students with different values and beliefs have additional challenges namely linguistic and educational both at professional and socio-cultural levels.

Keywords: teachers' academic mobility; HEIs; internationalization of education; academic migration; professional development.

Постановка проблеми. У сучасному міжнародному освітньому просторі особливого значення набуває академічна мобільність як викладачів закладів вищої освіти, так і студентів. Адже це можливості для освітнього і культурного обміну, професійного розвитку науково-педагогічних працівників та професійного становлення майбутніх фахівців різних галузей. Набутий досвід та знання у закордонних університетах конвертується у вдосконалення навчальних програм, впровадження інноваційних методів навчання, сприяння інтернаціоналізації вітчизняних закладів освіти. Проте необхідно звернути увагу на нормативно-правову базу, критерії відбору програм академічної мобільності та інформаційний супровід усієї міжнародної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання академічної мобільності належать до сфери наукових зацікавлень як і вітчизняних, так і закордонних дослідників. Зокрема, Н. Лазаренко аналізує стратегію розвитку академічної мобільності студентів і викладачів. Дослідниця розглядає проблеми документального, інформаційного, кадрового та інфраструктурного забезпечення реалізації програм академічної мобільності [2].

Науковці М. Ковбатюк та В. Шевчук зосереджують увагу на академічній мобільності студентів в умовах розвитку освітніх інтеграційних процесів. Вони ретельно досліджують динаміку чисельності українських студентів закордоном, кількість іноземних студентів, які навчаються в Україні, та заклади освіти, які здійснюють таку підготовку. Дослідники аналізують чинники, які спричиняють освітню міграцію, а також констатують, що існує значний попит на українську освіту серед іноземних студентів [1].

Н. Мачинська студіює питання інтеграції української освіти до міжнародного освітнього простору. Зокрема, вона наголошує, що участь у програмах

академічної мобільності та вивчення іноземних мов сприяє інтернаціоналізації освіти [3].

Серед зарубіжних науковців показовим є дослідження Т. Дж. Фералі щодо академічної мобільності, мовного та культурного капіталу. Науковець аналізує досвід міжнародних науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти Великої Британії, зокрема, ті труднощі, які виникали під час викладання та проведення досліджень в англійській країні викладачами неносіями мови [5].

Не зважаючи на значний інтерес з боку науковців до проблеми академічної мобільності студентів і викладачів, питання можливостей та труднощів у її реалізації для викладачів закладів вищої освіти в умовах сьогодення ще не було досліджено.

Метою статті є аналіз можливостей академічної мобільності та викликів для викладачів, а також окреслення шляхів вдосконалення міжнародної діяльності закладів вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес інтернаціоналізації освіти спричинив збільшення мобільності висококваліфікованих працівників. Теорії міжнародної міграції в основному зосереджуються на економічних, політичних, демографічних та соціологічних аспектах транснаціонального переміщення. Прослідковується зв'язок між академічною мобільністю та міграцією у міжнародній освіті. В той час як економічний чинник міжнародної міграції є актуальним та добре дослідженим, соціологічний аналіз, зокрема, є важливим для розуміння викликів, що стосуються соціальної, культурної та лінгвістичної інтеграції закордонних науково-педагогічних працівників у середовище країни, що приймає [5].

Транснаціональне переміщення науково-педагогічних працівників в останні роки спричинене розширенням західних університетів на міжнародному рівні та залученням працівників з усього світу з метою посилення їхнього впливу в академічному

середовищі. На думку дослідника Т. Дж. Фералі, такі тенденції вказують на дві моделі транснаціональної академічної мобільності: інтернаціоналізація для ділової та академічної міграції [5, 314].

Інтернаціоналізація для ділової міграції передбачає переміщення науково-педагогічних працівників в основному із фінансових мотивів для тимчасового викладання за кордоном. Це потребує нових та особливих навичок від науково-педагогічних працівників, які залучені до транснаціональної освіти. Друга модель академічної мобільності – це загалом вибір науково-педагогічних працівників щодо постійного перебування за кордоном як академічні мігранти [5].

Отже, ретельний аналіз можливостей та викликів для науково-педагогічних працівників, які перебувають на програмах академічної мобільності за кордоном є надзвичайно важливим для вітчизняної педагогічної теорії та практики, а також дає змогу концептуалізувати поняття “інтернаціоналізація освіти” в сучасному глобалізованому світі.

Погоджуємося із твердженням науковців Н. Мирошничко, Є. Харькової та Н. Квітко, які аналізують формування професійної мобільності вищої освіти та стверджують, що основними перевагами професійної мобільності як для викладачів закладів вищої освіти, так і для студентів є міжнародний досвід, підвищення рівня конкурентоспроможності, збільшення науково-педагогічного досвіду, підвищення рівня знань іноземної мови та розширення професійних можливостей [4].

На нашу думку, участь у програмах академічної мобільності є важливим етапом професійного розвитку викладача закладу вищої освіти, який дає змогу збагачувати наукові та професійні знання, вдосконалювати педагогічні вміння і навички, ознайомлюватись з інноваційними методами викладання й різноманітними аспектами міжнародної діяльності. Проте важливою умовою участі в заходах академічної мобільності є затверджена нормативно-правова база ЗВО, широке інформування науково-педагогічних працівників щодо таких можливостей, мотивація і відповідне включення таких видів діяльності до рейтингування викладачів.

В основу нашої статті покладено дослідження закордонного науковця Т. Дж. Фералі на тему “Академічна мобільність, мова та культурний капітал: досвід транснаціональних науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти Великої Британії” [5], а також низки вітчизняних науковців, які порушують питання академічної мобільності викладачів та студентів [1; 2; 3; 4] і власний досвід перебування за кордоном на різних програмах академічної мобільності.

Т. Дж. Фералі аналізує власний досвід перебування за кордоном з метою викладання, а також колег з інших країн, які викладають різні предмети

та займаються науковою діяльністю у закладах вищої освіти Великої Британії. Він стверджує, що культурний контекст навчального середовища є справжнім випробуванням для ефективної інтеграції закордонних науково-педагогічних працівників до академічної спільноти. Логістичні виклики щодо переїзду можуть бути важкими на початку, проте вони є перехідними і вважаються незначними. Наявність загальної системи підтримки персоналу в університеті є недостатньою, зважаючи на різноманітний досвід науково-педагогічних працівників з різних країн. Пропозиція допомоги є делікатним питанням і може сприйматися як загроза для їхнього професійного статусу й ідентичності [5, 315].

Н. Мачинська визначає оволодіння усіма учасниками освітнього процесу європейськими мовами як одну із провідних тенденцій розвитку вищої освіти та вважає, що максимальну увагу варто приділити вивченню англійської мови як однієї із найбільш широко використовуваних в освітніх системах європейських та світових країн [3, 21]. Варто зауважити, що володіння іноземними мовами та подання сертифікатів чи дипломів, які визначають мовний рівень, є однією із необхідних умов участі в програмах академічної мобільності як для викладачів так і для студентів. Окрім володіння англійською мовою на рівні незалежного та досвідченого користувача, бажаним є хоча б елементарний рівень володіння мовою країни перебування учасника академічної мобільності для більш комфортної, впевненої та усвідомленої участі в різноманітних видах діяльності за кордоном.

Викладання в іншому соціокультурному середовищі потребує значної адаптації педагогічних знань та умінь, що є актуальним у процесі глобалізації вищої освіти, в якому транснаціональне переміщення викладачів стало важливішим аспектом, ніж будь-коли до того. Професійні навички, потреба у кращій підготовці до викладання за кордоном є вагомими елементами. Незважаючи на початкове навчання та професійне планування, виклики, пов'язані з пристосуванням до нового навчального середовища та культурного контексту, залишаються значними [5].

Надзвичайно важливою є ретельна підготовка до викладання за кордоном, що потребує постійного залучення, знання мови країни перебування і володіння навичками міжкультурної комунікації. На думку Т. Дж. Фералі, лінгвістичний виклик транснаціонального викладання є подвійним – професійним і соціокультурним [5, 317].

З одного боку, викладання дисциплін західних університетів переважно відбувається англійською мовою, що може ускладнити повноцінну участь місцевих студентів в освітньому процесі. Хоча це може бути важкою працею для англійськомовного викладача через брак розуміння культури, ще більшою

є відповідальність самих студентів, які обирають навчатися англійською, за їхні знання мови. З іншого боку, закордонні науково-педагогічні працівники, які володіють англійською як іноземною мовою, працюючи у західних університетах, мають додаткові труднощі при навчанні англомовних студентів з відмінними соціо-культурними цінностями і переконаннями у їхньому рідному академічному середовищі. Отже, ця категорія закордонних науково-педагогічних працівників може зіштовхнутись із лінгвістичними та освітніми викликами як на професійному, так і на соціо-культурному рівнях [5].

Висновки. Питання академічної мобільності викладачів закладів вищої освіти є надзвичайно багатограним і актуальним з погляду інтернаціоналізації вищої освіти загалом та наближення системи освіти України до європейських стандартів. Поряд із можливостями, які дає академічна мобільність (набуття нового професійного досвіду, професійний розвиток, ознайомлення із новими освітніми системами, удосконалення системи вищої освіти України), науково-педагогічні працівники зіштовхуються із низкою викликів, перебуваючи за кордоном. Серед них нами охарактеризовані лінгвістичні та соціо-культурні труднощі.

Надзвичайно важливим є володіння іноземними мовами на високому рівні для швидшої адаптації, ознайомлення з особливостями освітніх систем країни перебування, її культурним та соціальним середовищем. Необхідним також є налагодження ефективної комунікації з колегами та студентами, представниками адміністрації закладів вищої освіти, відділів, які відповідають за провадження міжнародної діяльності. Безперечно, також потрібно ретельно підготувати навчальні матеріали, адаптувати їх до навчального середовища країни перебування.

Пропонована стаття є спробою окреслити виклики, з якими зіштовхуються науково-педагогічні працівники, які беруть участь у програмах академічної мобільності, але не вичерпує його. Перспективами подальших розвідок цього надзвичайно актуального для сьогодення питання вважаємо дослідження нормативно-правової бази щодо академічної мобільності різних ЗВО, її роль у професійному розвитку науково-педагогічних працівників, а також можливостей та перспектив для студентів від участі в заходах академічної мобільності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ковбатюк М.В., Шевчук В.О. Академічна мобільність студентів в умовах розвитку освітніх інтеграційних процесів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 30. С. 92–97.
2. Лазаренко Н.І. The strategy for the Development of Academic Mobility of Students and Teachers. *Сучасні інформаційні технології та методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Збірник наукових праць. Київ – Вінниця, 2018. Вип. 50. С. 25–30.
3. Мачинська Н. Тенденції розвитку вищої освіти в контексті євроінтеграційних процесів. *Молодь і ринок*. 2023. № 11–12 (219–220). С. 19–23.
4. Мирошниченко Н.О., Харькова Є.Д., Квітко Н.М. Формування професійної мобільності вищої освіти України: переваги та виклики. *Академічні візії*. 2023. Вип. 25. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10203402>.
5. Pherali T.J. Academic Mobility, Language, and Cultural Capital: The Experience of Transnational Academics in British Higher Educational Institutions. *Journal of Studies an International Education*. 2012. Vol. 16 (4). pp. 313–333.

REFEFENCES

1. Kovbatiuk, M.V. & Shevchuk, V.O. (2020). Akademichna mobilnist studentiv v umovakh rozvytku intehratsiynykh protsesiv [Students' Academic Mobility in Integrational Educational Processes Development Conditions]. *Uzhhorod National University Herald*. Vol. 30. pp. 92–97. [in Ukrainian].
2. Lazarenko, N.I. (2018). The strategy for the Development of Academic Mobility of Students and Teachers. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems*. Collection of Scientific Papers. Kyiv–Vinnytsia. Vol. 50. pp. 25–30. [in English].
3. Machynska, N. (2023). Tendentsii rozvytku vyshchoi osvity v konteksti yevrointehatsiynykh protsesiv [Tendencies of Higher Education Development in the Context of European Integration Processes]. *Youth & market*. Monthly Scientific-pedagogical Journal. Drohobych, Vol. 11–12 (219–220), pp. 41–46. [in Ukrainian].
4. Myroshnychenko, N.O., Kharkova, Ye.D. & Kvitko N.M. (2023). Formuvannia profesiynoi mobilnosti vyshchoi osvity Ukrainy: perevahu ta vyklyky [Formation of Professional Mobility of Higher Education: Advantages and Challenges]. *Academic Visions*. Vol. 25. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10203402>. [in Ukrainian].
5. Pherali, T.J. (2012). Academic Mobility, Language, and Cultural Capital: The Experience of Transnational Academics in British Higher Educational Institutions. *Journal of Studies an International Education*. Vol. 16 (4). pp. 313–333. [in English].

Стаття надійшла до редакції 29.08.2024

“Хто хоче зрушити світ, нехай зрушить себе!”

Сенека
давньоримський філософ

